

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

L'ALFÀS DEL PI

LA MARINA BAIXA

ACADÈ
MIA VA
LENCI
ANA DE
LA LL
NGUA

AJUNTAMENT
DE L'ALFÀS DEL PI

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECALL I TEXT
Josep Martines
Vicent Martines

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
L'Alfàs del Pi, 220

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de l'Alfàs del Pi

ISBN: 978-84-482-6227-3

Depòsit legal: V-852-2018

Impressió: gràfiques **vimar**

Avda. de l'Alfàs, 11 • Tel. 96 100 42 30 • Horta • València

www.avl.gva.es

L'ALFÀS DEL PI

L'Alfàs del Pi pertany a la comarca de la Marina Baixa. El terme municipal, de 19,26 km², fita al nord i a l'oest amb la Nucua; al nord-est, amb Altea; al sud, amb Benidorm, i a l'est, amb la mar Mediterrània. La part interior, voltada en la llunyania, d'una banda, pel Puigcampana i Ponoig, i per l'altra, per la serra de Bèrnia, s'aboca en una suau davallada cap a l'Albir, partida que comprén un gran pla, la platja i la meitat més septentrional de la serra Gelada. Una successió de tossals, racons, foies i algun barranc avança cap a la mar; pins, ametlers, tarongers, oliveres i canyars omplien (o, potser millor, omplien) el terme.

L'Alfàs del Pi és un municipi relativament nou: fins a darreries del segle XVIII pertanyia a Polop (1784). L'il·lustrat valencià Antoni Josep Cavanilles l'esmenta en 1797 com a «nou caseriu», amb 193 famílies. Com és sabut, l'apel·latiu *del Pi* va substituir el vell *de Polop* i va prendre cos en el pi que presideix la plaça Major. Hi ha restes d'ocupació romana a l'Albir (segles II i IV d.C.) i referències escrites del topònim *l'Albir*, especialment, i del nom *l'Alfàs* en documentació medieval i de l'Edat Moderna, sobretot en textos que parlen de les delimitacions de terme dels senyorijs, de plets per l'aigua de reg i d'atacs dels pirates i de la necessitat de defensar la costa per mitjà de torres de guaita.

Els dos topònims més importants del terme (*l'Alfàs* i *l'Albir*) són d'origen àrab: en aquesta llengua, *al-fahs* vol dir 'el camp'. D'alfassos, n'hi ha més d'un en terres valencianes i fora; i és que, potser, en alguna altra època es degué fer servir com a paraula corrent, no sols com a topònim. Recordem que tradicionalment s'ha distingit *l'Alfàs de Dalt* (és a dir, l'Alfàs del Pi) i *l'Alfàs de Baix* (ja en terme de Benidorm). Al seu torn, l'Albir prové de l'àrab *al-bír*, 'el pou'.

La vella dita de la Marina («en arribar a l'Alfàs, allarga el pas») no sembla que es complisca a hores d'ara. La població del municipi s'ha multiplicat per molt des de darreries del segle XX ençà: el turisme i la construcció d'urbanitzacions han canviat profundament l'activitat econòmica tradicional, la demografia, el paisatge i els costums dels alfassins. Abans eren ells els qui emigraven cap a l'Alger, França o Amèrica, o cap a altres comarques valencianes com ara la Ribera, en època de la collita de l'arròs. D'aquella emigració interior, n'ha restat allò dels «blavets de la Marina» o dels «oncles de la Marina» en la memòria d'aquelles comarques. En canvi, darrerament l'Alfàs del Pi és punt de destinació per a persones de nacionalitats molt diverses (de l'interior i del sud d'Espanya, de Noruega, de Suècia, d'Alemanya...). Els

horts de tarongers o les foies d'oliveres i d'ametlers i el pinar han sigut poblats intensament per xalets. El nom de l'Alfàs del Pi s'ha fet conegut a molts països com a lloc de descans i de qualitat de vida.

Tots aquests canvis han afectat també els noms de lloc. Ja són moltes les denominacions més o menys estranyes que n'arraconen unes altres de més tradicionals i, a voltes, molt antigues. Per a preservar aquesta part fonamental del patrimoni cultural, poden ser un bon recurs la retolació amb la toponímia normalitzada dels carrers i de les partides del poble, i l'edició i la difusió de mapes.

Un element molt característic de la toponímia de l'Alfàs del Pi és l'ús de l'article determinat masculí amb valor abstractiu: *el de Grau, el de Soler, el de Llorca...* A la vora de topònims d'origen àrab com els ja esmentats adés, descobrim ací, conservades com a noms de lloc, paraules importants de la nostra llengua, en algun cas, ja poc usuals; són vocables com ara *batle (el de Batle), estany (l'Estany), falcillot 'tipus de pardalet' (cova dels Falcillots), heretat (l'Heretadeta), om (foia de l'Om), purna (la Purna), etc.*

A més d'actuar com a testimonis de llengua, els noms dels llocs fan present la història i, per tant, la identitat dels grups humans. La *punta de la Bombarda* deu al·ludir a aquella època en què la costa no era un lloc segur i calia posar-hi defenses (segle XVII); per ventura, la *cova de la Dona* és recialla d'una antiga i bella llegenda que recorda el segrest i l'alliberament d'una dona quan els atacs dels pirates sovintejaven per tota la Marina. El *camí dels Alguers* o els diversos assagadors que travessen el terme recorden els dies (no tan llunyans) en què la ramaderia era una font de recursos ben important. El primer fa referència a l'aprofitament de l'alga de la platja per a escampar-la en els corrals i obtenir-ne fem, fonamental per a adobar la terra; els assagadors són camins (a vegades molt antics i molt llargs) reservats per al pas del ramat.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Costera Roja

Cova de la Dona

Cova del Bou

Coves dels Falcillots

el Cantalar

Foia de Brell

Pas dels Randars

Penyes de l'Albir

Serra Gelada

Serreta de la Muixara

Tossal de Riera

Tossal del Captivador

Tossal Roig

Relleu litoral i marí

Banc de la Mosca

Barreta de les Mines

Caleta de l'Amerador

el Pont

Illot de la Caleta

l'Estufador

la Caleta

Morro de Bou

Morro de la Llissera

Morro de Sant Jordi

Morro del Metge

Penya del Gat

Platgeta de la Mina

Platgeta del Metge

Platja de l'Albir

Platja del Racó

Punta de l'Esparralló

Punta de la Bombarda

Punta de la Pila

Hidrografia

Barranc de la Foia Manera

Barranc de la Sisca

Barranc del de Soler

Barranc Fondo

Rambla de l'Albir (o Riuet
Sequet)

Séquia Mare

Partides i paratges

Carbonera

el Barranc Fondo

el Barranquet

el Captivador

el Corral de Toni

el d'Agulló

el de Barceló

el de Batle

el de Bodega

el de Borret

el de Cabut

el de Flores

el de Galindo

el de Grau

el de Llorca

el de Llucià

el de Patró
el de Roca
el de Soler
el del Cardo
el Maset
el Pla de Devesa
el Pla de Figuereta
el Pla de l'Assagador
el Pla de la Serra
el Pla del Molí
el Pla Major
el Planet
el Poblet
el Racó
el Romeral
el Saltet
el Sarandó
el Tossalet
el Ventorrillo
el Verdader
l'Albir
l'Aljub
l'Angelita

l'Estany
l'Heretadeta
l'Horta
la Canyeta
la Cisterna
la Cucarella
la Ferreria
la Foia Blanca
la Foia d'en Ros
la Foia de Conill
la Foia de l'Om
la Foia de Peral
la Foia de Riera
la Guixa
la Purna
la Querra
la Rambla
les Cases de Borret
Racó de l'Albir
Racó de la Creu
Racó de la Pisca
Racó de Mariailo

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Colònia Escandinava
el Calvari
el Castell
l'Albir
l'Alfàs del Pi
Santa Fe
Urbanització Barranc Fondo
Urbanització Belmonte
Urbanització Beverly Hills
Urbanització El Captivador
Urbanització El Planet
Urbanització El Romeral

Urbanització El Tossalet
Urbanització Els Ametlers
Urbanització Els Pins
Urbanització Entre Tarongers
i Flors
Urbanització Jardí de l'Alfàs
Urbanització L'Arabí
Urbanització L'Estrada
Urbanització L'Oasi
Urbanització La Capitana
Urbanització La Foia Blanca
Urbanització Sant Rafael

Vies de comunicació

Assagador de la Mallada
Assagador de la Serra
Camí de l'Aljub
Camí de la Foieta de l'Avi
Camí de la Mar
Camí de la Pedrera
Camí de les Coves
Camí del Barranquet
Camí del de Bodega
Camí del de Devesa
Camí del de Flores
Camí del de Llucià
Camí del Maset
Camí del Pinar

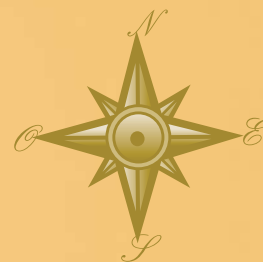
Camí del Pla de Nadala
Camí del Romeral
Camí del Sarandó
Camí del Tossal Roig
Camí del Volador dels Corbs
Camí dels Alguers
Camí Vell d'Altea
Camí Vell de Benidorm a Altea
Camí Vell de Callosa
Camí Vell del Far
Carretera de Carbonera
Carretera de l'Alfàs a la Nucia
Ferrocarri Alacant-Dénia
Passeig de la Mitja Llegua

Altres llocs d'interés

Baixador del Ventorrillo
Cementeri
Centre Educatiu
el Mirador
el Far
Instal·lacions Esportives
Mines d'Ocre

Mirador del Far
Necròpolis
Parc Natural de la Serra
Gelada
Repetidor
Torre de la Bombarda

Elements físics

TERME DE LA NUCIA

TERME D'ALTEA

TERME DE BENIDORM

Presència humana

TERME DE LA NUCIA

TERME D'ALTEA

TERME DE BENIDORM

MAR MEDITERRANI

